

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Oběť v roli oznamovatele trestného činu a problematika neoznámení deliktu

Otázka, zda podat či nepodat trestní oznámení se po spáchání trestného činu objeví v mysli nejedné oběti. Důvody vedoucí oběť k tomuto rozhodování jsou mnohé a svědčí jak v oznámení, tak v rozhodnutí se delikt neoznámit, jak je zřejmé i z výzkumů chování obětí trestných činů.

Naprostá většina zahájených vyšetřování začíná ohlášením činu[1]. Podněty soukromých oznamovatelů jsou dle německého výzkumu z roku 1970 příčinou zahájení trestního stíhání až v devadesáti osmi procentech případů. Z vlastní iniciativy policie je tak trestní stíhání zahájeno pouze ve dvou až devíti procentech případů[2].

Z viktimologických výzkumů ovšem vyplývá, že takřka padesát procent obětí trestných činů na území Evropské unie trestný čin neoznámí[3]. Tento fakt vede nevyhnutelně k tomu, že pachatelé těchto činů mohou zůstat nestíháni na svobodě, což vylučuje jejich potrestání za daný delikt. Jejich nepotrestání mimo jiné způsobuje, že nemohou být naplněny funkce trestu, tudíž potrestaný tak není trestem napraven, ostatní členové společnosti nejsou tímto příkladem odrazováni od páchaní trestné činnosti a nemůže být dosaženo ochrany společnosti před pachatelem. Přitom orgány činné v trestním řízení často nemají jinou možnost, jak se o činu dozvědět, než prostřednictvím oznámení.

Ve výzkumu z roku 2007 vyšlo jasně najevo procentuální množství ohlášených a neohlášených deliktů v závislosti na typu a závažnosti takového deliktu. Z tohoto vyplynul například fakt, že trestné činy se sexuální motivem ohlásí pouze necelých dvacet dva procent obětí[4]. Znepokojujícím faktem též zůstává, že pouze velmi malé procento obětí trestných činů proti osobní integritě tento čin sama nahlásí. Tyto oběti často vede k neohlášení především nedůvěra ve schopnost a ochotu policie tento incident řešit a také přesvědčení, že trestní řízení je příliš namáhavé a časově náročné a oznámení činu za tuto pozdější námahu nestojí[5].

Naproti tomu z totožného výzkumu vyplynulo, že majetkové trestné činy ohlásí oběť v podstatně více případech, v případě krádeže jízdního kola se policie dozví o činu z oznámení v šedesáti čtyřech procentech případů a u krádeže automobilu toto číslo dosahuje dokonce téměř devadesáti procent[6]. Toto pochopitelně úzce souvisí s tím, že oznámení daného deliktu bývá podmínkou pro vyplacení pojistného plnění pojišťovnou[7].

Otázkou ovšem zůstávají příčiny takového neoznámení. Literatura mezi ně řadí například strach oběti z reakce okolí a z následné nechtěné publicity případu v médiích. Oběti též nemají důvěru v práci policie, bojí se samotného průběhu trestního řízení či toho, že v jeho průběhu vyjde najevo vlastní protiprávní čin oznamovatele. Motivací pro neoznámení se též může stát slib odměny, pokud oběť čin nenahlásí, nebo naopak snaha o vyhrožování ze strany pachatele[8]. Vztah pachatele a oběti má také významný vliv na rozhodnutí oběti čin neoznámít. Bureau of Justice Statistics informovala ve svém článku Violence between Intimates o tom, že mezi nejčastější důvody neoznámení činu, kdy pachatelem byl jeden z partnerů a obětí druhý partner, patří také přesvědčení, že čin byl nedostatečně závažný, nebo že se jedná o soukromou záležitost mezi pachatelem a obětí[9]. S tím souvisí i problematika vysoké míry latence, které dosahuje kriminalita páchaná v rámci jedné rodiny. Pro oznámení a odhalení této kriminality je totiž nutně orgánům činným v trestním řízení odhalit

soukromý rodinný život oběti a pachatele, což samo o sobě může být pro oběť natolik stresující představou, kvůli které se raději rozhodne čín neoznámít[10].

Dalším důvodem, proč se oběť zdráhá podat trestní oznámení, může být její obava z toho, že tímto může spáchat trestný čin křivého obvinění, neboť se dostatečně neprokáže vina pachatele. Ovšem pokud oběť oznamuje trestný čin a vědomě při tom nelže, je tato obava lichá. Oznamovatel totiž spíše vyjadřuje orgánům činným v trestním řízení svou domněnku, že by mohlo jít o trestný čin a kdo jej mohl spáchat, avšak je již v kompetenci orgánů činných v trestním řízení, aby o otázce viny konkrétního pachatele za konkrétní trestný čin rozhodly na základě vlastního prověřování onoho oznámení. Motivaci oběti čín oznámít činu by tedy tato domněnka neměla stát v cestě.

Důvodem, proč se oběť rozhodne delikt nenahlásit, však může být i pocit viny oběti na činu[11]. V tomto kontextu považuji za vhodné zmínit problematiku zločinů vyvolaných agresivní či provokující obětí, která svým chováním spáchání trestného činu nějakým způsobem vyprovokovala. Tuto provokaci lze dělit na dva typy.

V prvním případě je spáchání trestného činu výsledkem dlouhodobého příkoří, jež pachateli oběť způsobovala. Typickým příkladem tohoto jsou tzv. domácí tyrani, kteří svého partnera tak dlouho ponižují a provokují, až se tomu partner postaví na odpor, který může pro původního tyrana skončit tragicky. Nejsou proto ojedinělé případy, kdy po mnohaletých ústrcích při jednom z incidentů jeden z partnerů pocítí, že to již nemůže dále snášet a tento incident skončí ublížením na zdraví, či dokonce smrtí druhého partnera.

Druhý typ se naopak vyznačuje poměrně vyrovnanými silami na straně pachatele i oběti, kde vinou jednání oběti dojde ke zkratovému jednání a ztrátě kontroly. K tomuto je typickým příkladem hospodská rvačka, která taktéž může skončit způsobením původně neplánovaných zranění neslučitelných se životem[12].

Výše zmíněné tedy poukazuje na nutnost prověřit roli oběti v genezi trestného činu a poté také její výpověď, neboť oběť sama ke své viktimizaci mohla přispět (například výše zmíněným cíleným provokováním pachatele) a může se poté při oznamování trestného činu snažit tuto skutečnost zatajit. Míra podílu oběti na vzniku trestného činu totiž také přímo souvisí s věrohodností její svědecké výpovědi. Zde považuji za vhodné zmínit pojem viktimologické zavinění, který popisuje vliv oběti na průběh trestného činu. Tento pojem však nevyjadřuje vinu oběti na vlastním procesu stávání se obětí, nýbrž jsou jím myšlena všechna jednání oběti, kterými oběť přispěla ke spáchání trestného činu[13].

Oběti se při oznamování trestného činu mohou také snažit pachatele více poškodit, než čemu odpovídá jim způsobená újma, mohou se také hrozbou pozměnění své výpovědi snažit pachatele vydírat. Výpověď oběti je také ovlivněna mírou, kterou se oběť zasloužila na vzniku trestného činu, neboť oběti s vyšším podílem na své viktimizaci mají tendence upravovat svou výpověď tak, aby samy vypadaly nevinněji[14]. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že rekonstrukce chování oběti v průběhu trestného činu je významnou součástí dalšího vyšetřování.

Viktimologie jednadvacátého století[15] se kloní k názoru, že tím pravým důvodem pro neoznamování je především strach oběti ze ztráty kontroly. Možnost, aby po oznámení mohla ještě oběť ovlivnit způsob, jakým s ní bude komunikováno, již totiž potom není[16]. Po oznámení též musí oběť strpět znalecká vyšetření, následně také v pozici svědka čelí nepříjemným dotazům obhajoby a orgánů činných v trestním řízení. Oznámení a vše, co následuje, tedy vyžaduje ze strany oběti i značnou časovou investici a to celé s nejistým výsledkem. Navíc se tak oznámením sama vystavuje riziku sekundární viktimizace vinou společenské „nálepky oběti“[17].

Pokud se oběť rozhodne čin oznámit, nezřídka je problémem jeho pozdní ohlášení. Typickými delikty, které se vyznačují pozdním ohlášením, jsou trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Včasné oznámení je v případě těchto deliktů však naprosto stěžejní, neboť včasnost oznámení má vliv na rychlost jednání policie a na kvalitu zajištěných stop[18].

Jak vyplývá z předešlého textu, existuje mnoho příčin, které vedou oběť k neoznámení deliktu, či k oznámení opožděnému. Avšak neoznámením trestného činu oběť sama přispívá ke zvyšování míry latence kriminality.

Mgr. Kristýna Valešová,
asistentka soudce

[1] VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. 1. vyd. 2016, Praha: Grada Publishing, a.s., s. 20

[2] KAISER, G. Kriminologie. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 1994, s. 239

[3] ČÍRTKOVÁ, L. Viktimologie pro forenzní praxi, 1.vyd., Praha: Portál, 2014, s. 50

[4] VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. 1. vyd. 2016, Praha: Grada Publishing, a.s., s. 20

[5] ROUBALOVÁ, M. a kol., Oběti kriminality. Poznámky z viktimizační studie., 2019, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci., s. 107

[6] MARTINKOVÁ, M. Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty: výsledky viktimologického výzkumu. 1.vyd. Praha: IKSP, 201, s. 13 - 31

[7] VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. 1. vyd. 2016, Praha: Grada Publishing, a.s., s. 20

[8] STRAUS, J., NĚMEC, M. a kol. Teorie a metodologie kriminalistiky. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009, s 104 - 105

[9] Bureau of Justice Statistics. Violence between Intimates. [online]. 1994, NCJ 149259. K dispozici >>> [zde](#).

[10] VESECKÁ, R., CHROMÝ, J. Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví. 2009. Praha: Linde Praha, akciová společnost, s. 113

[11] VESECKÁ, R., CHROMÝ, J. Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví. 2009. Praha: Linde Praha, akciová společnost, s. 113

[12] HOŘÁK, J. Agresivní a provokující oběť násilného trestného činu. Kriminalistika. č. 2/2020. s. 4. K dispozici >>> [zde](#).

[13] GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie., 2006, 1. vyd., Univerzita Karlova v Praze- Nakladatelství Karolinum, s. 147

[14] MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ, M., O významu poznávání obětí trestné činnosti. In: Kriminalistika. č. 1/2009, s. 42 - 55

[15] Například WALKLATE, S. Handbook of Victims and Victimology. Devon: Devon Publishing, 2007, nebo DIGNAN, J. Understanding victims and Restorative Justice. Maidenhead: Open University Press, 2005.

[16] VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. 1. vyd. 2016, Praha: Grada Publishing, a.s., s. 20

[17] ČÍRTKOVÁ, L. Viktimologie pro forenzní praxi, 1.vyd., Praha: Portál, 2014, s. 51

[18] MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ, M., O významu poznávání obětí trestné činnosti. In: Kriminalistika. 2009. č. 1, s. 42 - 55

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)

- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)